

Co mogą zrobić rówieśnicy? -

rola edukacji nieformalnej w profilaktyce szkolnej i środowiskowej

Jedną z najbardziej istotnych grup w rozwoju młodego człowieka jest jego grupa rówieśnicza - młodzież wzajemnie przekazuje sobie m.in. wiedzę o rolach społecznych, o sposobach radzenia sobie z trudnościami oraz tworzy modę na stosunek do różnych wartości jak i stosunek wobec zagrożeń, ryzykownych zachowań, zdrowia itd. Większość tych procesów zachodzi spontanicznie i bez udziału osób dorosłych, a nieraz wbrew ich oczekiwaniom. Temat edukacji dotyczy tych procesów, które miałyby być wywoływane świadomie i programowo, wykorzystujących procesy spontaniczne. Ponadto, edukacja rówieśnicza, o której będzie mowa, ma dotyczyć udziału młodzieży w planowaniu, realizacji i zakończeniu programów profilaktycznych, np. promujących zdrowy styl życia i innych działań wychowawczo – profilaktycznych.

„Kształcenie nieformalne” to pewna całościowa koncepcja edukacji. Do dziś w większości szkół praktykuje się uczenie poprzez zapamiętywanie informacji, nie jest to jednak wystarczający sposób kształcenia, który pozwoli uczniowi odnaleźć się potem w świecie. Jeżeli jednak postawimy młodego człowieka przed rzeczywistym problemem, to jego samodzielne rozwiązanie będzie dla niego także doświadczeniem edukacyjnym, tym intensywniejszym, że bardzo osobistym. Podobnie, jeżeli skonfrontujemy go z rówieśnikiem z innego kraju, to prawdopodobnie nauczy się więcej o danej kulturze niż gdyby przyswoił sobie dowolną ilość informacji na ten temat. Kształcenie nieformalne koncentruje się na młodym człowieku, a nie na przedmiocie nauczania czy na materiałach dydaktycznych. Osoba ucząca się ma wreszcie szansę aktywnie uczestniczyć w budowaniu swojej wiedzy i umiejętności, a nie tylko biernie odbierać informacje.

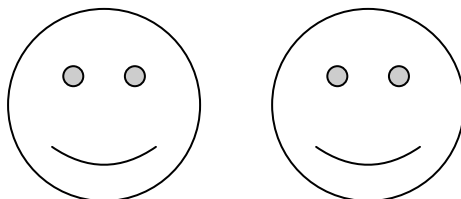
Edukację nieformalną definiuje się w sposób następujący:

Kształcenie nieformalne to kształcenie zapewniane przez instytucję inną niż instytucja edukacyjna lub szkoleniowa, z reguły nie prowadzące do uzyskania żadnych uprawnień i certyfikatów. Kształcenie nieformalne jest podejmowane z inicjatywy osoby uczącej się.

Osoby organizujące proces takiego kształcenia stwarzają inspirujące sytuacje – uczestnicząc w nich uczeń wpada na nowe pomysły, zdobywa nową wiedzę, formułuje nowe pytania. Kształcenie nieformalne nie jest skoncentrowane wyłącznie na wyniku – rezultacie procesu kształcenia. To sam proces uczenia się jest ważny, proces, w którym relacja pomiędzy uczącym się i wspomagającym uczenie się jest relacją równości. Uczący się ma prawo popełniać błędy. W ramach kształcenia nieformalnego angażującego dorosłych i młodzież, jak również w ramach kształcenia rówieśniczego, młodzi ludzie mają szansę kierowania procesem uczenia się w zależności od swoich potrzeb.

Z reguły kształcenie nieformalne związane jest z czasem wolnym lub rozrywką. Dzięki temu nie ma w nim przymusu, który tak często blokuje proces nauki. Młodzi ludzie uczestniczą w nim przede wszystkim z własnej woli. Nie ma ustalonego programu nauczania, którego realizację trzeba zweryfikować pod koniec projektu w celu uzyskania dyplomu, niemniej jednak kształcenie nieformalne powinno być w jakiś sposób planowane. Rozwój osobisty i nabywanie najciekawszych nawet umiejętności też może być przecież zamierzone, udokumentowane i uznawane.

EDUKACJA NIEFORMALNA – „uczenie się poprzez praktykę”

UCZEŃ - SYTUACJA - DOŚWIADCZENIE

- Interaktywna relacja pomiędzy uczniami i ich środowiskiem.
- Jest to edukacja zaplanowana i przemyślana przez opiekuna grupy, który wspiera proces doradczy.
- Szansa dla młodzieży o mniejszych szansach edukacyjnych.

EDUKACJA RÓWIEŚNICZA – dlaczego jest skuteczna?

- Młodzi ludzie chętniej przyjmują informacje od swoich rówieśników niż od dorosłych. Zwłaszcza wtedy, gdy wychowywali się w trudnych warunkach i często doznawali rozczarowań od dorosłych w swoim otoczeniu.
- Młodzi ludzie mówią szczerze, co czują lub myślą swoim rówieśnikom, niż dorosłej osobie, której oceny będą się obawiać.
- Często łatwiej jest zadawać pytania i dyskutować na różne tematy z rówieśnikami.
- Młodzi ludzie silniej identyfikują się z ludźmi w swoim wieku, a informacje uzyskiwane od rówieśników mogą się im wydawać bardziej wiarygodne.
- Młodzi ludzie posługują się tym samym językiem.
- Rówieśniczy doradcy mogą wybrać własny sposób omawiania tematów i decydować, które kwestie poruszyć, dzięki czemu biorą większą odpowiedzialność za to, co robią.

„PO CO TWORZYĆ DORADZTWO RÓWIEŚNICZE W SZKOLE?” – korzyści płynące ze stosowania edukacji rówieśniczej:

- Programy rówieśnicze pozwalają na bezpośrednie zaangażowanie i partycypację młodzieży w kreowaniu zdrowego stylu życia wśród ich rówieśników oraz (pośrednio) całych społeczności,
- Kulturowe podobieństwo edukatorów rówieśniczych do ich "uczniów" zapewnia, że wiadomości będą odpowiednio dobrane oraz język stosowany do ich przekazu będzie efektywny,
- Wiarygodność rówieśniczych doradców,
- Edukatorzy rówieśniczy mogą - efektywniej niż dorośli - dotrzeć z celami realizowanych programów do młodzieży z grup wysokiego ryzyka,

- Program profilaktyczny oparty o pomysły i pracę edukatorów rówieśniczych jest ekonomiczny,
- Edukatorzy rówieśniczy docierają do bezpośredniej grupy docelowej,
- Młodzież uczestnicząc w projektowaniu i realizacji przedsięwzięć, nie tylko profilaktycznych, czerpie długoterminowe korzyści dla własnego rozwoju.

KIM JEST MŁODZIEŻOWY DORADCA? – osobowość i umiejętności:

Osobowość – młodzieżowy doradca jest otwarty na problem, szczerzy, zmotywowany, empatyczny, budzi zaufanie, dotrzymuje tajemnicy, tolerancyjny, uczciwy, wiarygodny.

Umiejętności – umie słuchać, nie ocenia, animuje, organizuje, jest asertywny wobec siebie i innych, konsekwentny, cierpliwy, pomocny, dostępny.

Kodeks rówieśniczego doradcy:

- sprzyja zaufaniu, otwartości, bezpieczeństwu i empatii,
- akceptuje ludzi takim, jakimi są,
- słucha, precyzuje, pomaga dostrzegać alternatywne rozwiązania,
- daje wsparcie i zachęca do podejmowania pozytywnych działań,
- w sposób uczciwy dowartościowuje ludzi,
- akceptuje, że nie każdy problem można rozwiązać i że nie wszyscy ludzie chcą pomocy,
- pracuje z ludźmi, którzy doświadczają problemów rozwojowych związanych z dojrzewaniem,
- rozmawia o trudnościach uczniów z dorosłymi profesjonalistami.

Sądzę, że warto wykorzystać potencjał, który tkwi w młodzieży, animując różne przedsięwzięcia profilaktyczne i nie tylko. Zyskujemy wtedy korzyści dla środowiska szkolnego, choćby w rozumieniu ukierunkowania ucznia w stronę pozytywnych zachowań m.in.: kreatywności, odpowiedzialności i przynależności do grup o prospołecznym charakterze.

Edukacja rówieśnicza musi być postrzegana w kategoriach wspólnoty interesów - szkoły, jako instytucji o charakterze edukacyjnym i młodzieży, jako potencjału pomysłów dającego szansę na lepsze poznanie się, wyrażania swoich oczekiwań i potrzeb względem dorosłych.

Wzajemna, podmiotowa relacja uczeń – nauczyciel pozwoli w dużym zakresie poznać mechanizmy skutecznego wspierania uczniów w ich zamysłach. Dzięki temu wzrosną możliwości poszerzenia wiedzy służącej skuteczniejszemu motywowaniu młodych ludzi do pracy. Zrozumienie i zaakceptowanie pomysłów uczniów może być pomocne również w kontaktach: szkoła - rodzice.

Niestety należy stwierdzić, że dzisiejszy stan wiedzy i umiejętności pedagogów jest niewystarczający, aby sprostać wymogom prowadzenia grupy edukatorów rówieśniczych. Do tego rodzaju przedsięwzięcia niezbędny jest zintegrowany zespół opiekunów edukatorów rówieśniczych wzajemnie wspierających się w pracy.

Możemy zadbać o stworzenie odpowiedniego środowiska dla rozwoju edukacji rówieśniczej w swojej szkole, placówce poprzez:

<p>Warunki organizacyjne</p> <ul style="list-style-type: none"> • Akceptacja Rady Pedagogicznej • Stałe miejsca na spotkań • Posiadanie opracowanego programu działania • Pozyskanie środków finansowych • Organizowanie spotkań integracyjnych • Organizowanie sesji szkoleniowych dla młodzieży • Dostęp do komputerów, Internetu, biblioteki szkolnej • Wspieranie inicjatyw uczniowskich przez grono pedagogiczne
<p>Warunki pracy w grupie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Chęć współpracy wszystkich członków grupy • Dobra organizacja z podziałem zadań • Swoboda inicjatyw i pełnionych ról przy respektowaniu KODEKSU • Dostępność dorosłego opiekuna w celu zasięgnięcia porady, opinii • Samokontrola działań w grupie •
<p>Warunki społeczne</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zaangażowanie wszystkich członków grupy w realizację zadań • Pozyskanie do współpracy środowisko lokalne • Pozyskanie społecznej akceptacji władz lokalnych dla działań liderów

Musimy być jednak przygotowani na korzyści i straty płynące z wdrażania edukacji rówieśniczej.

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • programy rówieśnicze pozwalają na bezpośrednie zaangażowanie i partycypację młodzieży w kreowaniu zdrowego stylu życia wśród ich rówieśników oraz (pośrednio) całych społeczności, • kulturowe podobieństwo edukatorów rówieśniczych do ich "uczniów" zapewnia, że wiadomości będą odpowiednio dobrane oraz język stosowany do ich przekazu będzie efektywny, • edukatorzy rówieśniczy mogą - efektywniej niż dorośli - dotrzeć z celami realizowanych programów do młodzieży z grup wysokiego ryzyka, • program profilaktyczny oparty o pomysły i pracę edukatorów 	<p>Obawa, że nauczyciele nie poradzą sobie z tendencjami uczniów do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przejmowania władzy - kompetencji i uprawnień pedagogów, • deprecjonowania roli dorosłych w procesie socjalizacji, • manipulowania nauczycielami, • zaniedbywania obowiązków szkolnych, • konsekwencje tajemnicy, • granice tolerancji, • filtrowanie informacji, • zmęczenie rolą, • bycie „kapusiem”, • gwiazdorstwo, • wykorzystywanie młodych w

<p>rówieśniczych jest ekonomiczny,</p> <ul style="list-style-type: none"> • edukatorzy rówieśniczy docierają do bezpośredniej grupy docelowej oraz do innych członków społeczności, • młodzież uczestnicząca w projektowaniu i realizacji programów profilaktycznych, inicjatyw czerpie długoterminowe korzyści dla własnego rozwoju, • rówieśnicze wymaga bardziej złożonego, specjalistycznego szkolenia i superwizowania osób je realizujących, • wczesna interwencja, • dostępność rówieśniczego doradcy, • są wiarygodni, • współodpowiedzialność, • rozwijanie zainteresowań, • „pomysł na życie” 	<p>realizacji celów i zadań dorosłych.</p>
--	--

Opracowały:

Grażyna Cybula – nauczyciel - konsultant

Magdalena Wieczorek – nauczyciel - konsultant

Regionalny Ośrodek Metodyczno-Edukacyjny *Metis* w Katowicach

Literatura:

1. Doświadczać uczenia. Materiały pokonferencyjne. Warszawa, 2005
2. Integracja społeczna. Pakiet szkoleniowy. Wydawnictwo Rady Europy, 2000
3. Z. B. Gaś. Młodzieżowe programy wsparcia rówieśniczego. Lublin, 2002